

ION LUCA CARAGIALE

Proză volumul 2

*Ediție îngrijită, tabel cronologic și note de
Gabriela Gîrmacea*

București, 2024

Cuprins

Mamă...	9
Boris Sarafoff!...	14
Groznică sinucidere din strada Fidelității	24
De închiriat	34
D-l Goe...	38
Triumful talentului...	44
Întârziere	50
Petițiune...	55
La moși...	61
Tren de plăcere	66
Atmosferă încărcată	74
Tempora...	79
O lacună...	83
Situațiunea	88
1 aprilie	93
Five o'clock	98
Cadou...	103
Mici economii...	107
Inspecțiune	112
Ultima emisiune...	122
Amici	126
O zi solemnă	132
Mitică	137
Vizită...	143
Lanțul slăbiciunilor	147
Diplomație	152
Art. 214	156
Căldură mare	170
Bùbico	175

Educațiunea sentimentală la vite	181
Politică înaltă	183
Românii verzi	185
Tatăl nostru	190
Teatrul la țară	192
Moșii (Tablă de materii)	194
Tot Mitică	196
Lună de miere	205
Cele trei zeițe (Poemă pedagogică)	212
Înfiorătoarea și îngrozitoarea și oribila dramă din strada Uranus	214
La Peleş	216
Infamie...	220
Monopol...	223
O cronică de Crăciun...	229
Cronică	238
Antologie...	241
Greu, de azi pe mâine... sau unchiul și nepotul	247
Meteahnă...	252
Identitate...	250
Așa să mor!	255
Repausul dominical	265
Țal!...	271
O conferență	278
Inițiativa...	284
Făcătoare de minuni...	289
Calul dracului	294
Pastramă trufanda	304
Kir Ianulea	310
Abu-Hasan	337

A fost odată un împărat și o-mpărăteasă sănătoși și voinici, dar tot mânăniți, fiindcă de aproape zece ani, de când se luaseră, duceau degeaba dorul unui copil măcar.

Venind vremea să plece împăratul la război departe, cum trebuie să se-ntâmplesc orcării împărat într-o poveste, după ce și-a sărutat soția, i-a zis:

— Măria Ta, eu acuma plec și numa Cel-de-Sus știe când m-oi întoarce. Să te gălesc sănătoasă! Dar să știi că la-ntoarcere trebuie să gălesc și copil în casă; de unde nu, pâine și sare cu mine nu mai mănânci!

Pe urmă a-ncălecat și a plecat cu oștile.

A trecut de la astea o lună... au trecut trei... cinci... aproape nouă – suna a pace – și niciun semn.

De grijă și de supărare, sta biata împărăteasă în odaia ei, fără să mai vază pe nimini decât pe o bătrână credincioasă, care o crescuse pe ea de mică, de când rămăsese fără mamă; sta închisă cu bătrâna, ofta și se jelea... Ce o să se facă ea când o da cu ochii de soțul ei?

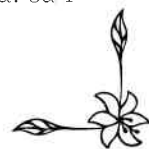
Văzând că se prăpădește de atâta inimă rea, i s-a făcut bătrânei milă și s-a gândit cum i-ar mai risipi gândurile negre. Și așa, într-o zi, pe la scăpătutul soarelui, a luat-o, și amândouă, îmbrăcate ca niște cocoane de rând, să nu le cunoască nimini, s-au dus la plimbare într-o pădure.

Acolo umblând ele încet, duse pe gânduri, iată că gălesc o țigăncuță zdrențeroasă și lihnită, stând jos pe o buturugă în acea singurățate, cu un dănciuc aproape gol în brațe... îi dedea țâță; el sugea și ea plângea.

— De ce plângi, fetico? a-ntrebat-o bătrâna.

— Cum să nu plâng, coconiță?... M-a amăgit hoțul, și după ce și-a bătut joc de mine, a fugit în lume și m-a lăsat să umblu așa, gonită de la părinți, cu pruncu-n brațe!... Nu mai mă țin picioarele de nemâncată... și pruncul nu vrea să știe – cere... Și n-am încai inimă să-mi fac seama singură: să-l

¹ Apariție: *Convorbiri literare*, 1892.

omor și pe el și să mă omor și pe mine... că dă Dumnezeu prunci cui nu-i trebuie, la o păcătoasă ca mine, și la cine trebuie nu-i dă!

Împărăteasa a oftat adânc auzind vorbele astea atât de duioase.

— E băiat? a-ntrebat cocoana a bătrână.

— Băiat, săru' mâna!

— De câte luni?

— La noapte e de zece zile.

Bătrâna sta la gânduri o clipă și, pe urmă, zice:

— Fetico, ești tu cuminte?

— N-am fost pân-acuma, coconiță, săru' mâna; da' de-acu-ncolo, să fie ea a dracului care o mai...

De prisos să ne mai lungim la povestit cu de-amănuntul toate... Destul să spunem că, peste un an de la plecare, întorcându-se împăratul biruitor de la război, a găsit acasă mare mulțumire: cocon împărătesc de trei luni în vârstă, dar crescut cât unul de un an... și doica – o mândrețe de față oacheșe, îmbrăcată numa-n mătăsării, ca orce doică de cocon împărătesc... și sânul!... Și s-a bucurat foarte mult împăratul de toate.

S-a făcut botez cu paradă mare și s-a-nveselit norodul întreg, că, firește, soarta împărățiilor este legată de a împăraților, și l-au botezat Florea Voievod.

Creștea voinicelul și nu mai putea lumea după el, că, ce-i drept, mare minune de băiat, iar doica, la care mulți se uitau lung, le spunea:

— Ia, nu vă mai uitați așa, parcă n-ați mai văzut copil! Să nu mi-l deochiați!

Când a ajuns băiatul la vreo șase anișori, împăratul a-nșărcinat pe un curtean de credință să-l învețe mânuirea armelor, călăria, înotul, jocurile felurite și cântarea din harfă și din gură, în sfârșit toate câte trebuiesc pentru desăvârșirea unui tânăr care va să-mpărătească.

Doica, iubind foarte mult pe băiat, îl însoțea mereu la ceasurile de-nvățătură; astfel, învățătorul, care prețuia și el mult pe școlarul său așa de deștept și cu frumoase apucături vitejești, văzând-o zi cu zi, a ajuns să o placă atâta, încât, a răbdat cât a răbdat, până n-a mai putut, și a cerut-o în

căsătorie; iar dânsa, plăcându-l asemenea, că era om de seamă și mândru, și-l vedea că ține și el mult la băiat, bucuroasă l-a luat. Și i-au cununat chiar împăratul cu împărăteasa, dându-le mare cinste și daruri scumpe.

Când a intrat în biserică mireasa gătită de nună-sa sub ochii nunului cu flori și beteală de aur în păru-i negru, cu chipul și trupul, și cu zâmbetul și mersul acelea, pășind așa de cuminte, nici îndrăzneată, dar nici sfoasă, a rămas toată lumea-ncremenită, nu altceva, că-n adevăr era o arătare.

Mai mulțumit ca oricine de această căsătorie a fost tânărul Florea Voievod; el îi iubea mult, și pe mama-doica și pe învățătorul lui; avea și de ce: și ei îl iubeau pe el destul.

Când îl vedeau aruncându-se pe cal sălbatec prins de coamă-n fuga mare, și când se-ntorcea cu calul, adineaori nebun, acu domolit și plin de spumă; când îl vedeau săgetând rândunica din zbor; când îl auzeau, pe urmă, cântând din gură și cu harfa, de te sfințea, amândoi soții nu mai puteau de mândrie, îl luau în brațe și-l sărutau, și femeia zicea:

— Mulți feciori de-mpărat or mai fi, da' ca și ăsta al nostru, nu mai crez altul!... S-a isprăvit!

Au trăit ei așa cu toții, la curte, în bună pace, liniștiți și fericiți, fiecare cu partea și gândul lui, pân-a-mplinit Florea Voievod douăzeci și doi de ani – un flăcău ca un brad.

Dar într-o zi, iată că vine de la palat curteanul, învățătorul lui, acasă, și zice vesel:

- Știi tu un lucru, dragă nevestă?
- Știu, dacă mi-ai spune...
- S-a hotărât! Îl însurăm pe Florea...
- Pe băiatul nostru?... Cum asta?
- Ei, cum!... Iac-așa, cum se-nsoară toți flăcăii.
- Cine-l însoară?
- Ei cine!... Împăratul și împărăteasa.
- Cu cine?
- Cu fata unui crai vecin.

— Asta nu se poate! Auzi? Coșcogea fecior de-mpărat să ia o fată de crai... Asta nu se poate!

— De ce nu?

— Fiindcă trebuie să ia fată tot de-mpărat, pe potriva lui... Nu! Asta nu se poate, în ruptul capului!

— Dar bine, femeie, dacă așa au hotărât părinții lui?...

— Or fi hotărât ei... Dar eu?... Eu unde sunt?

Și repede s-a gătit și-nvăpăiată s-a dus la palat să dea ochi cu împăratul și cu-mpărăteasa, să-i întrebe: Cum se poate, fără știrea și a ei, care l-a crescut pe băiat, să hotărască dânșii așa de soarta lui? Și, răspicat, le-a spus că Florică al ei nu poate lua pe orcine, că lui Florică al ei îi trebuie pe puțin o fată de-mpărat; de unde nu, nu trebuie!; că, slavă Domnului, tânăr e, frumos e, voinic e, fecior de-mpărat mare e! Are vreme să mai aștepte pân-o găsi una pe potriva lui.

Împăratul a zis una, împărăteasa două, doica nouă... au început să se-ntetească femeile la vorbă, și din vorbă la-mpunsături, și de-acolea, ceartă la toartă... împărăteasa, supărată de-atâta tevatură, ca s-o taie scurt, zice:

— În sfârșit, așa a hotărât politica Măriei Sale împăratul, așa am hotărât eu, așa trebuie să se facă! Destulă vorbă!

— Ba nu!

— Ba da!

Doica, înfierbântată grozav, a țipat o dată *ah!* și a leșinat.

Săriră toți... O descheie la sân și dă-i cu oțet de trandafir. Vine și Florea:

— Mamă-doică!

Și-ncepe să se vaite ca un copil mic și să se bată cu pumnii-n cap:

— A răpus-o pe mama-doica!... Aoleu!... Nu mai e de rană!

Împărăteasa, leșină și ea.

Împăratul, strașnic de turburat de toate astea, strigă:

— Eu stric, că m-apuc să vorbesc politică cu niște femei nebune!

Împărăteasa se deșteaptă și pleacă foarte mâhnită de asemenea cuvinte.

Se deșteaptă și doica; se uită la-mpărat și, lovindu-se cu pumnul peste sânul gol, începe să se bocească flăcăului:

— Nu se poate, maică! Nu voi, maică, moartă tăiată! Nu te dau, Florică, decât după fată pe potriva ta! Să nu mă faci de rușine, Florică mamă, că mă omor!

Florică o mângâie plângând și zice:

— Nu, mamă, nu! Fără voia ta nu fac nimica!

Împăratul, ținând și el foarte mult la doică și auzind și vorbele băiatului, nu s-a-ndurat să le strice hatârul, și le-a zis:

— Dacă nu vreți voi, bine!

S-a făcut război pentru asta, căci craiul vecin, care avusese făgăduială de căsătorie pentru fiică-sa, n-a putut suferi o astfel de nesocotire. Războiul s-a sfârșit, ca toate războaiele, cu pace. Iar peste un an, plimbându-se pe la curțile din lume, Florea Voievod, însoțit de doica și de-nvățătorul lui, s-a dat în dragoste – că era ochios – cu o tânără vestită de frumoasă, fata unui împărat, mai mare chiar decât tatăl lui; și numai decît între cele două curți s-a pus la cale căsătoria.

Când s-a făcut nunta aceea strălucită cu mari petreceri în grădinile-mpărătești, toată lumea s-a-nveselit; dar mai mult ca toți, doica.

A privit lung la mire și mireasă, cum se plimbau prin grădină, încet, strâns alături, șoptindu-și unul altuia cine știe ce nimicuri tinerești, i-a arătat soțului ei și, strălucindu-i ochii de mulțumire, a zis:

— Așa da, Floric-al mamei! Așa-nțeleg și eu!... Să ia fiecare pe potriva lui!... Așa trebuie!

Pe vremea conflictului româno-bulgar...

La cunoscuta Ospătărie Enache, în compartimentul popular, unde unele feluri de bucate se servesc și cu jumătatea de porție, se află, cătră ora două după-amiazi – oră la care toată lumea de rând a plecat de la dejun – o companie de patru tineri, urmând o dispută destul de animată.

Cine sunt acești tineri?

Asta puțin importă. Să zicem că-i cheamă A, B, C și D.

Ce sunt acești tineri?

Asta importă mai mult, și asta o s-o înțelegem dacă vom urma cu atenție călduroasa lor dispută.

Să ascultăm...

A. (*cătră D.*): Poftim! Două fără douăzeci și cinci! Unde e?...

D. (*foarte îngrijat*): Știu eu?... În orice caz, nu stric eu!

A. (*cătră D.*): Da' cine? Eu?...

B. (*cătră D.*): Dumneata strici, firește! Dacă nu erai dumneata, nu-i pierdeam urma! Nu ne scăpa așa!

C. (*cătră D.*): Dacă dumneata nu te simțeai capabil să-l aduci negreșit, de ce te-ai băgat?

D.: Domnilor, eu vă spun că vine, mi-a zis că vine, dar că nu ne mai spune nimic. I-am promis pe parola de onoare că nu-l mai întreb nimic, și mi-a promis negreșit să dejuneze aci cu noi. Trebuie să vie! Peste puțină să nu vie!... Câte ceasuri sunt?

C.: Două fără douăzeci!... (*dezolat*) Nu mai vine!

A. și B. (*dezolați*): Nu mai vine!

C. (*cătră D.*): Pentru ce n-ai stat la ușe, să-l iei în trăsură când a ieșit?

D. (*dezolat*): Am stat... la ușa dinspre Doamna Bălașa, pe unde iese totdeauna...

B.: Ei?

² Apariție: *Universul*, 1900.

D.: Am stat până la unu... A-nceput ploaia... Am reintrat în palat, l-am căutat la biuroul lui... Plecase!...

A.: Ieșise pe ușa principală dinspre cheiul Dâmboviții!

B. (către D.): Vezi că ești zevzec³?

D.: De ce, domnule?

B.: Fiindcă trebuia să bănuiești că-ți poate scăpa... De ce l-ai pândit la ușa palatului? Nu știai că palatul mai are și alte ieșiri? Trebuia să-l aștepti la ușa cabinetului când iese... Ai văzut cum ți-a tras chiulul?

Oricine înțelege, crez, din această fierbinte convorbire, că cei patru tineri nu pot fi decât niște infatigabili reporteri de ziar, și că persoana căreia i-au pierdut urma, fiindcă a știut să le scape cu atâta dibăcie, nu poate fi altul decât inteligentul jude de instrucție de pe lângă onor. trib. Ilfov, simpaticul meu amic J.Th. Florescu, care a mandat și ordonat tutu-
lor agenților forței publice să-i aducă, de unde or ști, pe numiții Boris Sarafoff, Vladimir Kovaceff, D. Davidoff, D. Troleff, D. Iconomoff și Al. Burlacoff, pentru a fi ascultați asupra inculpărilor ce li se aduc pentru faptele prevăzute și penate⁴ de art. 47 combinat cu art. 226 și 332 din cod. pen.!

Dar până să execute agenții forței publice ordinul neobositului jude de instrucție, să urmăm a asculta disputa tinerilor reporteri...

C.: Domnilor, ora este două fără un sfert... Crez că e de prisos să mai așteptăm... (cu ironie) Să mulțumim amicului D. ... de inteligența cu care a știut să conducă urmărirea omului nostru și să mergem să ne vedem de treburi.

A. și B. (cu mult sarcasm către D.): Mersi, monșer...

D.: Dar...

Toți ceilalți trei: Mersi, monșer, și la revedere...

³ Lipsit de inteligență.

⁴ Penalizate.

Zicând acestea, pornesc să iasă. Dar D., atins până-n suflet de malițiozitatea confrăților, li se pune în cale și, emoționat, după ce a făcut, încrunțându-și fruntea, apel la o inspirație, le zice cu un ton suprem:

— Domnilor, un moment!... Știu unde este!... Câte ceasuri sunt?

— Două fără zece.

— Stați aci! Vă conjur să mă așteptați o jumătate de oră... Dacă la două și douăzeci nu sunt cu el aici, atunci... vă dau voie să nu mă mai stimați... Mă duc! Vi-l aduc!! Trebuie să vi-l aduc!!!

Și zicând acestea, omul rănit de sarcasmul confrăților și iritat de chiulul fugarului urmărit a pornit ca glonțul unui anarhist.

Deși sceptici în privința rezultatului promis cu atâta avânt, cei trei confrăți se hotărăsc să aștepte și, pentru a scurta chinul așteptării, comandă o semibaterie cu sifon. Dar n-apucă să vină băiatul, și o birjă, cu coșul ridicat și cu burduful tras, se oprește din goana mare dinaintea ospătăriei.

Un moment, birjarul, un muscal⁵, vorbește cu mușteriu⁶, apoi desprinde burduful. Mușteriu se dă jos și intră în compartimentul popular al ospătăriei. Muscalul a și plecat.

Mușteriu cel nou este un om înalt și bine făcut; ochi pătrunzători; fruntea mică, încadrată într-un păr aspru și des, de culoare castanie bătând în roșcat ruginiu; bărbia și buza încadrate asemenea în niște muștăți și o barbă de același fel și aceeași culoare. E îmbrăcat într-un chip neobișnuit în orașele europene – haine de dimie⁷ groasă, tivite cu șiret de lână, dar croite tot nemțește, însă cam nepotrivite pe trup; pe dasupra, un fel de ipingea⁸ de aba⁹ pentru vreme rea; în cap, o șapcă de plisă¹⁰ neagră cu cozoroc de piele, cum sunt șepcile birjerești; în picioare, cizme mari,

⁵ Vizitiu.

⁶ Client.

⁷ Țesătură groasă de lână (albă), folosită la confecționarea hainelor țărănești.

⁸ Manta bărbătească făcută din dimie sau din postav (cu glugă și împodobită cu găitane).

⁹ Țesătură (stofă) groasă de lână (prelucrată la piuă), de obicei albă, din care se confecționează haine țărănești.

¹⁰ Țesătură de bumbac, asemănătoare cu catifeaua, având pe față firele mai lungi.

răspândind mirosul caracteristic al iuftului¹¹ rusesc îngrijit cu untură de pește.

Acest tip exotic, de o înfățișare foarte hotărâtă și energică, atrage firește atenția de argus a celor trei tineri confrăți, cari-și schimbă, ca niște fulgere, priviri arzătoare de mirare și curiozitate. Tipul se duce la o masă mai departe de ei, lângă fereastră, trage cu precauție perdeluța – care, în compartimentul unde se servesc unele feluri de bucate și cu jumătatea de porție, stă totdeauna dată laoparte – și dă să se așeze pe scaun. În mișcarea ce face ca să-și ridice vingherca¹² de la spate așezându-se, îi cade din buzunar, făcând mult zgomot, un revolver de calibru mare, ca revolverele militarești, împreună cu o carte de vizită. Vădit contrariat de aceasta și neputându-și îneca o exclamație de necaz, s-apleacă, ia repede arma și o pune la loc în buzunar. Apoi, bate tare în masă.

Băiatul intră cu semibateria comandată de cei trei confrăți, le-o așează pe un scaun și trece la noul-sosit.

– Listî! zice tipul cu tonul aspru și cu un pronunțat accent străin.

Băiatul dă lista.

– Țuicî și ciorbî schembe și ărdei! comandă tipul.

Cei trei confrăți privesc aiuriți, pe când tipul, ca și cum ar pricepe că este obiectul celei mai diabolice scrutări, își mută scaunul, întorcându-le spatele.

– Carta de vizită a rămas jos! șoptește unul dintre confrăți. Uite, jos! Între piciorul scaunului, la stânga, și-ntr-un piciorul mesei, la piciorul lui...

În adevăr, tipul, grăbindu-se să-și ridice arma, a uitat jos cartea de vizită.

– Ce-i de făcut, să punem mâna pe ea?

– Bine să-i fie lui d. judecător! Vezi? Dacă nu fugea de noi și venea să dejunăm împreună!... Vezi ce a pierdut!

– Și dobitocul de D. aleargă cine știe pe unde după dumnealui!

¹¹ Piele groasă de bovine tăbăcită vegetal cu coajă de stejar și de mesteacăn și impermeabilizată cu ulei de mesteacăn, întrebuințată pentru fețe de încălțăminte.

¹² Haină scurtă de postav îmblănită (împodobită cu șireturi sau cu brandenburguri).

— Atât mai rău pentru ei! Și atât mai bine pentru noi!

— Ce-i de făcut?

— Ce-i de făcut?

— Ce-i de făcut?

Toate aceste replici se urmează pe șoptite foarte repede, pe când tipul, care și-a mâncat ciorba de schembea¹³, comandă:

— Vărzî! Porții mare, mî! Și ărdei și vin!

— Și pe urmă? întrebă băiatul.

— Pî urmî, fleici și ărdei!

Până să execute băiatul comanda, tipul se scoală de la masa lui și, cu mâinile la spate, se duce să se uite la reclama ilustrată, atârnată pe peretele dimpotrivă. Unul dintre confrăți se scoală și se repede spre masa de la care s-a ridicat tipul; dar tipul iute se-ntoarce în loc, îl ajunge la masă, tocmai când vrea să s-aplece spre piciorul din stânga al scaunului, și-l împinge binișor, dar cu destulă putere, laoparte. N-a trebuit mai mult decât trei-patru secunde ca să se săvârșească această manoperă. Tipul se așază la loc pe scaunul lui, de astă dată cu mai multă precauție ca întâia oară, iar tânărul ziarist merge să facă asemenea la masa lui. De astă dată, cartea de vizită nu se mai vede; a dispărut sub talpa ciubotei din stânga a stăpânului ei. Confrății își mușcă buzele.

— Să dăm de știre poliției!

— N-am făcut nimic!... Trebuie să știm noi mai întâi cine e tipul ăsta. Dacă este ce bănuiesc eu, apoi atunci captura lui s-o facem noi... și atunci să poftesca iar d. judecător să ne mai facă fasoane!¹⁴

— Unde dracul e dobitocul de D.?

— E două și jumătate...

— Crezi că mai vine?... E rușine să se-ntoarcă singur...

Pe când șoptesc acestea tinerii noștri, tipul se scoală și, trecând pe lângă ei, cu capu-ntors fără să-i privească, iese, cine știe pentru ce, pe uscioara care duce în dosul ospătăriei. A ieșit urmărit de privirile celor

¹³ Ciorbă de burtă.

¹⁴ Nazuri, mofturi, fandoseli.

